

Özgün Araştırma / Research Article

**SEKİZ ÜLKE POLİTİKASINDA SPORUN PERFORMANSTAN TOPLUMSAL REFAHA EVRİMİNDE
SOSYOLOJİK BİR ANALİZ**

Mustafa NARİN^{1*}

ÖZET

Bu çalışma, 21. yüzyılın başından itibaren sporun devlet politikalarındaki konumunda yaşanan dönüşümü incelemektedir. Geleneksel olarak rekabet ve performans odaklı bir faaliyet alanı olarak görülen sporun, güncel kalkınma anlayışında halk sağlığı, toplumsal uyum ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilişkilendirilen çok boyutlu bir sosyal politika aracına dönüştüğü görülmektedir. Araştırma kapsamında ABD, Çin, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya ve Türkiye'nin güncel kalkınma planları ve ulusal strateji belgeleri, nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi tekniği kullanılarak karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir. Veriler, Yapısal-Fonksiyonalizm, Çatışma Kuramı, Sembolik Etkileşimcilik, Yapılaşma Kuramı ve Yeni Kurumsalcılık çerçevesinde tımdengelimsel tematik analize tabi tutulmuştur. Bulgular, farklı toplumsal, siyasal ve ekonomik yapılara sahip ülkelerde sporun kamusal hizmet niteliğinin benzer biçimde güçlendiğini göstermektedir. Sporun artık yalnızca fiziksel performansa dayalı bir alan değil toplum sağlığını geliştirme, sosyal eşitsizlikleri azaltma, riskleri yönetme ve toplumsal kimliği destekleme süreçlerinde etkili bir politika aracı olarak konumlandığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak çalışma, sporun modern devlet stratejilerinde toplumsal refahı artırmayı ve sürdürülebilir sosyal gelişimi desteklemeyi amaçlayan bütüncül bir kamu politikası bileşeni haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelime: Politika, sürdürülebilirlik, kalkınma, refah

**A SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE EVOLUTION OF SPORT FROM PERFORMANCE TO
SOCIAL WELFARE IN THE POLICIES OF EIGHT COUNTRIES**

ABSTRACT

This study examines the transformation experienced in the position of sport within state policies since the beginning of the 21st century. It is observed that sport, traditionally viewed as an activity field focused on competition and performance, has transformed into a multidimensional social policy instrument associated with public health, social cohesion, and sustainable development goals within the current understanding of development. Within the scope of the research, current development plans and national strategy documents of the USA, China, Germany, the UK, France, Italy, Spain, and Turkey were evaluated comparatively using the document analysis technique, one of the qualitative research methods. The data were subjected to deductive thematic analysis within the framework of Structural Functionalism, Conflict Theory, Symbolic Interactionism, Structuration Theory, and New Institutionalism. The findings indicate that the public service nature of sport has strengthened in a similar manner across countries with different social, political, and economic structures. It has been determined that sport is positioned not merely as a field based on physical performance, but as an effective policy tool in the processes of improving public health, reducing social inequalities, managing risks, and supporting social identity. Consequently, the study reveals that sport has become an integral component of public policy in modern state strategies, aiming to increase social welfare and support sustainable social development.

Key Words: Policy, sustainability, development, welfare

¹Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi
Sakarya/TÜRKİYE

*Sorumlu Yazar: mustafanarin@subu.edu.tr

1. GİRİŞ

Sporun toplumsal konumunu ele alış biçimi, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren köklü bir paradigma değişimi geçirmiş, bu dönüşüm özellikle 21. yüzyılda ulus devletlerin kalkınma stratejilerinde kurumsal bir görünürlük kazanmıştır. Geleneksel olarak salt rekabet, performans ve milli temsiliyetle özdeşleştirilen spor, günümüzde sağlık, toplumsal uyum, gençlik katılımı, kentsel yaşam kalitesi ve sosyal sürdürülebilirlik gibi çok yönlü makro hedeflerle ilişkilendirilmektedir (Coakley, 2021; Giulianotti, 2015). Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) fiziksel inaktivitenin küresel yükünü analiz ettiği Global Status Report on Physical Activity raporuna göre, fiziksel hareketsizliğin önlenmemesi durumunda 2030 yılına kadar küresel sağlık sistemlerine yaklaşık 300 milyar dolarlık ek maliyet getireceği öngörülmektedir (WHO, 2022). Bu veriler ışığında WHO, sporu yalnızca bireysel bir tercih değil, ulusal kalkınmanın zorunlu bir bileşeni ve kritik bir kamu sağlığı stratejisi olarak tanımlamaktadır (WHO, 2018).

UNESCO'nun Kazan Eylem Planı (Kazan Action Plan) ve "Sport as a Catalyst for Social Inclusion" gibi politika belgelerinde de spor, sadece fiziksel bir aktivite olarak değil, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG) doğrultusunda kültürel katılım, sosyal uyum ve dezavantajlı grupların güçlendirilmesi için stratejik bir kaldıraç olarak nitelendirilmektedir (UNESCO, 2017; UNESCO, 2021). Benzer şekilde OECD, spor politikalarını eğitim, sağlık ve yerel kalkınma ile bütünleşik ele alan çalışmalarında, sporun ekonomik çıktıların ötesindeki sosyal etkilerine dikkat çekmektedir. OECD'ye göre spor, yaşam kalitesini artıran, sosyal sermayeyi güçlendiren ve kent sosyolojisiyle doğrudan ilişkili yeni bir "yatay politika alanı"na dönüşmüştür (OECD, 2020). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) da sporu, çağdaş toplumlardaki çok boyutlu eşitsizliklerle mücadelede "düşük maliyetli fakat yüksek çarpan etkisine sahip" bir sosyal politika aracı olarak konumlandırmaktadır (UNDP, 2022).

Bu uluslararası çerçeve, farklı siyasal ve kültürel yapılar sahip ülkelerde benzer politika yönelimlerinin (izomorfizm) ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Örneğin Çin'in "Healthy China 2030" stratejisi, sporun nüfusun sağlık risklerini azaltma kapasitesini merkeze alırken (State Council of China, 2016) İngiltere'nin "Sporting Future" belgesi, sporun fiziksel yararlarından ziyade sosyal sermaye, gönüllülük ve mental iyilik hâli üretme kapasitesine odaklanmaktadır (UK Government, 2015). Almanya'nın "Rezept für Bewegung" (Hareket Reçetesi) ve ulusal eylem planları, sporu sağlık sigortası sistemi ve yerel yönetimlerle bütünleşik bir koruyucu hekimlik alanı olarak kurgulamaktadır (Bundesministerium für Gesundheit, 2020). ABD'de ise spor, Physical Activity Guidelines for Americans çerçevesinde hem bir halk sağlığı önlemi hem de eğitim temelli bir gençlik politikası mekanizması olarak öne çıkmaktadır (US Department of Health and Human Services, 2018). İspanya ve İtalya gibi Akdeniz ülkelerinde ise spor politikaları turizm, kültürel kimlik, şehir markalaşması ve yerel kalkınma eksenleri üzerinden şekillenmektedir (Ministerio de Cultura y Deporte, 2020; CONI, 2019).

Sporun toplumsal konumuna ilişkin çok katmanlı dönüşüm, alanın artık yalnızca bir serbest zaman etkinliği olarak değerlendirilmediğini, modern toplumların kronik hastalık yükü, kentleşmenin yol açtığı sosyal izolasyon, dijitalleşmenin beraberinde getirdiği davranışsal riskler ve derinleşen toplumsal eşitsizlikler gibi yapısal krizlere yönelik stratejik bir kamu politikası aracına dönüştüğünü ortaya

koymaktadır. UNDP'nin İnsani Gelişme Raporu'nun da vurguladığı üzere, toplumsal eşitsizlik yalnızca gelir dağılımıyla sınırlı değildir. Bunlara ek olarak sağlık göstergeleri ve yaşam tarzı farklılıkları tarafından da şekillenen çok boyutlu bir olgu olarak görülmektedir. Spor ise bu çoklu eşitsizliklerin azaltılmasında "bütünleştirici bir sosyal yatırım" işlevi görmektedir (UNDP, 2022).

Çalışma, bu küresel dönüşümü ve ulusal politika belgelerine yansıyan çok katmanlı etkilerini kapsamlı biçimde çözümleyebilmek için tek bir kuramsal bakışla sınırlanmak yerine, toplumsal yapıyı açıklamada yüksek analitik güç sunan beş temel sosyolojik yaklaşımı bir araya getiren eklettik bir teorik çerçeve benimsemektedir.

Yapısal-Fonksiyonalist Yaklaşım: Sporun toplumsal düzen, sağlık ve kolektif bilinç üzerindeki bütünleştirici işlevlerine odaklanır (Parsons, 1951; Durkheim, 1912).

Çatışma Kuramı: Sporun kalkınma planlarındaki rolünü, neoliberal politikaların yarattığı sağlık ve yaşam tarzı eşitsizliklerine bir müdahale ve kaynakların yeniden dağılımı süreci olarak okur (Marx, 1867; Bourdieu, 1984).

Sembolik Etkileşimcilik: Sporun makro hedeflerinin ötesinde, bireylerin kimlik inşası, aidiyet ve gündelik ritüellerindeki anlam dünyasını çözümler (Blumer, 1969; Goffman, 1959).

Yapılaşma Kuramı: Modern risk toplumunda bireylerin (ajans) spor yoluyla sağlık risklerini nasıl yönettiklerini ve toplumsal yapıları nasıl yeniden ürettiklerini açıklar (Giddens, 1984; 1991).

Yeni Kurumsalcılık: Sporun özerk bir alan olmaktan çıkıp devlet, sağlık ve eğitim kurumlarıyla iç içe geçerek nasıl meşruiyet kazandığını ve kurumsal bir "alanlar arası kümelenme" yarattığını gösterir (DiMaggio ve Powell, 1983).

Bu çok boyutlu teorik çerçeve, sekiz farklı ülkenin kalkınma planlarını karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi mümkün kılmakta, sporun modern toplumlarda bir "elit performans alanı"ndan, toplumsal refah ve kamusal sağlık eksenli stratejik bir politika aracına evrildiğini ortaya koymaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Sporun sekiz farklı ülkenin kalkınma planlarında nasıl konumlandırıldığını ve hangi toplumsal işlevlerle ilişkilendirildiğini sosyolojik bir perspektifle incelemek üzere nitel araştırma desenine (qualitative research design) dayalı olarak kurgulanmıştır. Araştırmanın metodolojik omurgasını, resmi politika belgelerinin içerdiği açık (manifest) ve örtük (latent) anlamları sistematik olarak çözümlemeye olanak tanıyan belge analizi (document analysis) yöntemi oluşturmaktadır. Bowen'ın (2009) ifade ettiği üzere belge analizi özellikle devlet politikaları, strateji belgeleri ve kurumsal planların sosyolojik okumasında verilerin seçilmesini, tasnif edilmesini ve anlamlandırılmasını sağlayan sistematik bir inceleme sürecidir.

Oluşturulan model, kalkınma planlarını salt teknik veya bürokratik metinler olarak değil toplumsal gerçekliği inşa eden, öncelikleri belirleyen ve devletin spora bakışını yansıtan söylemsel pratikler olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda araştırma, ontolojik ve epistemolojik olarak yorumsamacı (interpretivist)

paradigmayı temel almaktadır. Yorumsamacı gelenek, sosyal olguların ve metinlerin, üretildikleri sosyo-politik bağlam içerisindeki anlam katmanlarının deşifre edilmesini amaçlar (Schwandt, 2014). Çalışmada, kalkınma planlarının "toplumu nasıl tanımladığı", "spora hangi araçsal veya amaçsal değerleri yüklediği" ve "sosyal politika alanını nasıl yeniden yapılandırdığı" bu paradigma ekseninde analiz edilmiştir.

Çalışma aynı zamanda karşılaştırmalı nitel analiz (comparative qualitative analysis) niteliği taşımaktadır. Brady ve Collier'ın (2010) vurguladığı üzere karşılaştırmalı tasarımlar, farklı ulusal bağlamlarda üretilen benzer politika metinlerinin ortaklaşan yönlerini (izomorfizm) ve ayrışan noktalarını tespit etmek için güçlü bir analitik zemin sunar. Bu çerçevede araştırma, sekiz ülkenin kalkınma planlarını çapraz bir okumaya tabi tutarak, sporun küresel kalkınma söyleminde nasıl evrenselleştiğini ve yerel bağlamda nasıl özgülleştiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Analiz sürecinde, verilerin kuramsal bir çerçeveye diyaloga girmesini sağlayan kuramsal eşleştirme/örüntüleme (theoretical pattern matching) stratejisi benimsenmiştir (Yin, 2014). Çalışmanın giriş bölümünde detaylandırılan beş sosyolojik yaklaşım (Yapısal-Fonksiyonalizm, Çatışma Kuramı, Sembolik Etkileşimcilik, Yapılaşma Kuramı ve Yeni Kurumsalcılık), veri analizi sürecinde birer "kavramsal mercekleme" işlevi görmüştür. Bu sayede, kalkınma planlarındaki ham veriler (hedefler, stratejiler, bütçe kalemleri), önceden belirlenen bu teorik kategoriler ışığında tümdengelimsel (deductive) bir mantıkla yorumlanmıştır.

2.1. Katılımcılar

Araştırmacının veri setini (data corpus), sekiz farklı ülkenin ulusal kalkınma planları, devlet strateji belgeleri ve spor politikası raporları oluşturmaktadır. Belge incelemesine dayalı nitel araştırmalarda çalışma grubu, katılımcı bireylerden ziyade analiz birimi olarak seçilen dokümanlardan meydana gelir (Bowen, 2009). Bu doğrultuda, çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden "ölçüt örnekleme" (criterion sampling) stratejisi benimsenmiştir. Bu yaklaşım, önceden belirlenmiş belirli kriterleri karşılayan, zengin bilgi içeriğine sahip ve analitik yoğunluğu yüksek materyallerin derinlemesine incelenmesine olanak tanır (Palinkas ve ark., 2015; Patton, 2014).

Araştırma kapsamına Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya ve Türkiye'nin güncel kalkınma planları dahil edilmiştir. Örneklem seçiminde "maksimum çeşitlilik" (maximum variation) ilkesi gözetilmiştir. Farklı refah rejimi modellerine (liberal, korporatist, sosyal demokrat vb.), farklı yönetsel geleneklere (merkeziyetçi vs. federal) ve farklı ekonomik gelişmişlik düzeylerine sahip bu ülkelerin seçilmesi sporun küresel kalkınma söyleminde nasıl ortaklaştığını (izomorfizm) ve yerel bağlamlarda nasıl ayrıştığını karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi mümkün kılmıştır.

Çalışma grubuna dahil edilen belgeler, veri setinin tutarlılığını sağlamak adına şu üç temel dahil etme ölçütüne (inclusion criteria) göre belirlenmiştir:

Resmîlik ve Yetkinlik: Belgelerin ulusal düzeyde hazırlanmış, ilgili bakanlıklar veya devlet planlama teşkilatları tarafından yayımlanmış resmî metinler olması esastır. Resmî belgeler, devlet aklını ve politika önceliklerini en dolaysız biçimde yansıtan veri kaynaklarıdır (Scott, 1990).

Tematik Uygunluk (Relevance): Belgelerin yalnızca spor tekniklerini değil, sporun sağlık, sosyal uyum, gençlik, kalkınma ve sosyal politika ile entegrasyonunu içeren makro hedefler barındırması şart koşulmuştur.

Güncellik (Recency): Modern sporun yapısal dönüşümünü ve güncel küresel risklere (örn. obezite, yaşlanan nüfus) verilen yanıtları analiz edebilmek amacıyla, son 10–15 yıllık dönemi kapsayan en güncel strateji belgeleri seçilmiştir (Bowen, 2009).

Bu metodolojik ölçütler çerçevesinde analiz edilen temel belgeler şunlardır:

ABD: Physical Activity Guidelines for Americans, 2nd Edition (US Department of Health and Human Services, 2018)

Almanya: Rezept für Bewegung / Nationaler Aktionsplan (Bundesministerium für Gesundheit, 2020)

Çin: "Healthy China 2030" Planning Outline (State Council of China, 2016)

Fransa: Stratégie Nationale Sport Santé 2019-2024 (Ministère des Sports, 2019)

İngiltere: Sporting Future: A New Strategy for an Active Nation (HM Government, 2015)

İspanya: Estrategia de Fomento de la Actividad Físico-Deportiva (CSD, 2020)

İtalya: Piano Nazionale per la Promozione dell'Attività Sportiva (Presidenza del Consiglio dei Ministri, 2019)

Türkiye: 12. Kalkınma Planı (2024-2028) (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023)

Söz konusu belgeler, sporun modern devletlerin ajandasında hangi toplumsal rollerle yeniden kurgulandığını ortaya koyan zengin bir veri seti sunmaktadır. Bu veri seti, araştırmanın teorik çerçevesini oluşturan beş sosyolojik yaklaşım ışığında karşılaştırmalı analize tabi tutulmuştur.

2.2 Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde, Braun ve Clarke'ın (2006) geliştirdiği tematik analiz (thematic analysis) yaklaşımı benimsenmiştir. Tematik analiz, nitel veri setleri içerisindeki anlam örüntülerini sistematik bir biçimde tanımlamaya, sınıflandırmaya ve yorumlamaya olanak tanıyan esnek ancak metodolojik sınırları net çizilmiş bir analiz tekniğidir.

Braun ve Clarke (2006), tematik analizin "tümevarımsal" (veriden teoriye) ve "tümdengelimsel" (teoriden veriye) olmak üzere iki temel biçimde uygulanabileceğini belirtir. Bu çalışmada, veriler toplanmadan önce net bir kuramsal çerçeve (beş sosyolojik yaklaşım) oluşturulduğu için "tümdengelimsel" (deductive) analiz yaklaşımı tercih edilmiştir. Tümdengelimsel analiz, araştırmacının verileri önceden belirlenmiş bir "kod şablonu" (codebook) veya kuramsal kavramlar ışığında okumasını sağlar (Fereday ve Muir-Cochrane, 2006). Bu yöntem, kalkınma planlarındaki ifadelerin rastgele değil, Yapısal-Fonksiyonalizm, Çatışma Kuramı, Sembolik Etkileşimcilik, Yapılaşma Kuramı ve Yeni Kurumsalcılık kuramlarının sunduğu perspektiflerle eşleştirilerek analiz edilmesine imkân tanımıştır.

Analiz süreci, Braun ve Clarke'ın önerdiği altı aşamalı sistematik döngü takip edilerek gerçekleştirilmiştir:

Verilere Aşinalık Kazanma: Kalkınma planları ve strateji belgeleri defalarca okunmuş, metinlerin genel bağlamı ve söylem yapısı kavranmıştır.

A Priori (Önsel) Kodlama: Kuramsal çerçeveden hareketle bir "başlangıç kod listesi" oluşturulmuştur. Örneğin "sosyal uyum" ve "istikrar" ifadeleri Fonksiyonalist kodlar altında "eşitsizlik", "erişim sorunu" ve "sınıfsal ayırım" ifadeleri Çatışma Kuramı kodları altında tasnif edilmiştir.

Temaların Oluşturulması: Kodlanan veri parçaları (cümleler, paragraflar) bir araya getirilerek, sporun kalkınma planlarındaki rolünü açıklayan üst temalar (örn: "Bir Risk Yönetimi Aracı Olarak Spor") oluşturulmuştur.

Temaların Gözden Geçirilmesi: Oluşturulan temaların kuramsal çerçeveye ve ülkeler arası karşılaştırmalarla tutarlılığı kontrol edilmiştir.

Temaların Tanımlanması ve Adlandırılması: Her bir temanın kapsamı netleştirilmiş ve sosyolojik literatürle ilişkisi tanımlanmıştır.

Raporlaştırma: Analizden elde edilen bulgular, ilgili alıntılarla desteklenerek akademik yazım formatına dönüştürülmüştür.

Bu süreçte, belgelerdeki "örtük anlamlar" (latent themes), sosyolojik kuramların sunduğu analitik mercek kullanılarak görünür kılınmış, böylece metinlerin yüzeysel içeriğinin ötesine geçilerek derinlemesine bir sosyolojik okuma yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, sekiz ülkenin kalkınma planları ve strateji belgelerinden elde edilen veriler, araştırmanın teorik çerçevesini oluşturan beş temel sosyolojik yaklaşım ekseninde analiz edilmiştir. Bulgular ülke bazlı değil, sporun kalkınma planlarında üstlendiği roller, atfedilen anlamlar ve kurumsal dönüşümler üzerinden tematik olarak sunulmuştur. Yapılan analizde, farklı siyasal ve ekonomik yapılara sahip ülkelerin, sporu bir kamu politikası aracı olarak kullanmada belirgin bir "küresel benzeşme" (izomorfizm) sergilediği, ancak yerel uygulama motivasyonlarının kuramsal olarak farklılaştığı görülmüştür.

3.1. Toplumsal Düzenin ve Sistemin Sürdürülebilirliği Aracı Olarak Spor (Yapısal-Fonksiyonalist Perspektif)

Yapısal-fonksiyonalist kuramın öngördüğü üzere, analiz edilen tüm kalkınma planlarında spor, toplumsal düzeni koruyan, sistemin devamlılığını sağlayan ve "sağlıklı vatandaş" profilini inşa eden kritik bir alt sistem olarak konumlandırılmıştır. Belgelerde sporun "bireysel bir tercih" olmaktan çıkarılıp, devletin bekası ve toplum sağlığının korunması adına bir kamu hizmeti yükümlülüğüne dönüştürüldüğü tespit edilmiştir.

Özellikle Çin'in "Healthy China 2030" belgesinde spor, ulusal kalkınmanın ve toplumsal istikrarın temel taşı olarak tanımlanmaktadır. Belgede geçen "Halk sağlığı olmadan, kapsamlı bir refah toplumu inşa edilemez" ifadesi, sporun sistemin işleyişi (fonksiyonu) için zorunlu bir girdi olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Türkiye'nin 12. Kalkınma Planı'nda sporun "Nitelikli İnsan, Güçlü Aile, Sağlıklı Toplum" başlığı altında ele alınması, sporun toplumsal yapının temel birimi olan aileyi ve genel toplum sağlığını koruyarak sistemin bozulmasını (anomi) engelleme işlevi gördüğünü kanıtlamaktadır.

Almanya ve İngiltere örneklerinde ise fonksiyonalist yaklaşım, ekonomik rasyonalite ile birleşmektedir. İngiltere'nin "Sporting Future" stratejisi, fiziksel inaktivitenin Ulusal Sağlık Sistemi'ne (NHS) getirdiği mali yükü azaltmayı temel bir "devlet fonksiyonu" olarak belirlemiştir. Burada spor, Parsons'ın ifade ettiği "uyum" (adaptation) fonksiyonunu yerine getirerek, yaşlanan nüfus ve kronik hastalıkların sisteme

verdiği zararı minimize eden bir onarıcı mekanizma olarak işlev görmektedir.

WHO verileriyle örtüşen bu bulgular, devletlerin sporu suç oranlarını düşürme, gençleri sisteme entegre etme ve iş gücü verimliliğini artırma gibi gizil işlevleri (latent functions) nedeniyle stratejik bir alan olarak kodladığını ortaya koymaktadır.

3.2. Eşitsizliklere Müdahale ve Yeniden Dağılım Alanı Olarak Spor (Çatışma Kuramı Perspektifi)

Çatışma kuramının temel varsayımı olan "toplumsal kaynakların eşitsiz dağılımı" (Marx, 1867) ve "sınıfsal ayrımların yeniden üretimi" (Bourdieu, 1984) tezi, incelenen kalkınma planlarında güçlü bir yansıma bulmuştur. Belgelerde sporun, neoliberal ekonomik politikaların yarattığı sağlık ve yaşam kalitesi eşitsizliklerini onarmaya yönelik bir "telafi edici sosyal politika aracı" olarak kurgulandığı görülmüştür.

Analiz edilen metinlerde, fiziksel aktiviteye erişimin gelir düzeyiyle doğru orantılı olduğu kabul edilmekte ve devlet müdahalesi, bu uçurumu kapatacak bir yeniden dağılım mekanizması olarak sunulmaktadır. Özellikle ABD'nin "Physical Activity Guidelines" belgesinde, düşük gelirli bölgelerdeki (underserved communities) obezite ve kronik hastalık oranlarının yüksekliğine dikkat çekilerek, kamusal spor alanlarının inşası bir "sağlık adaleti" (health equity) meselesi olarak çerçevelenmiştir. Burada devlet, piyasa mekanizmasının yarattığı erişim eşitsizliğini, kamusal yatırımlarla dengelemeye çalışmaktadır. Benzer bir yaklaşım Fransa ve Almanya planlarında da mevcuttur. Bu ülkeler, sporu dezavantajlı mahalleler için bir "sosyal asansör" olarak değilse bile, sosyal dışlanmayı (social exclusion) azaltacak bir entegrasyon aracı olarak kullanmaktadır. Çatışma kuramı perspektifinden bakıldığında, Çin'in kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki spor tesisi farkını kapatmaya yönelik agresif yatırım planı, merkez ile çevre arasındaki gerilimi azaltmaya yönelik stratejik bir hamle olarak okunabilir. Bourdieu'cu anlamda devletler, alt sınıfların "bedensel sermaye" (bodily capital) biriktirmesine olanak tanıyarak, sınıfsal çatışma riskini minimize etmeyi hedeflemektedir.

3.3. Kimlik İnşası, Aidiyet ve Sosyal Kapsayıcılık (Sembolik Etkileşimcilik Perspektifi)

Sembolik etkileşimciliğin odaklandığı "anlam üretimi", "kimlik performansı" ve "mikro etkileşimler" (Blumer, 1969; Goffman, 1959), kalkınma planlarının "yumuşak güç" boyutunu oluşturmaktadır. Analizler, devletlerin sporu yalnızca fiziksel bir eylem olarak değil, vatandaşlık bilinci, aidiyet hissi ve toplumsal kapsayıcılığı inşa eden sembolik bir etkileşim sahası olarak tasarladığını göstermektedir.

Bu tema, özellikle göçmen nüfusun yoğun olduğu Avrupa ülkelerinin planlarında belirgindir. Almanya'nın "Integration durch Sport" (Sporla Entegrasyon) programı ve Fransa'nın strateji belgeleri, sporu farklı kültürel geçmişe sahip bireylerin ortak semboller ve kurallar etrafında bir araya geldiği, önyargıların etkileşim yoluyla kırıldığı bir "karşılaşma alanı" olarak tanımlar. Burada spor, Goffman'ın terimleriyle, bireylerin toplumsal rollerini sergiledikleri ve "biz" duygusunu yeniden ürettikleri bir sahne işlevi görmektedir.

İngiltere'nin "Sporting Future" belgesinde vurgulanan "gönüllülük" kavramı da bu kapsamdadır. Belge, spor gönüllülüğünü bireylerin topluma anlamlı bir katkı sunma ve kendi "moral kimliklerini" inşa etme süreci olarak ele alır. Türkiye'nin kalkınma planındaki "gençlik ve değerler eğitimi" vurgusu da sporun,

gençlerin kimlik inşasında rol model alma ve sembolik etkileşim yoluyla toplumsal normları içselleştirme (internalization) aracı olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır.

3.4. Modern Risklerin Yönetimi ve Refleksif Bedenler (Yapılaşma Kuramı Perspektifi)

Anthony Giddens'in (1991) "yapılaşma" ve "refleksif modernleşme" kavramları, kalkınma planlarında birey ve devlet arasındaki yeni ilişkinin kodlarını çözmektedir. Bulgular, modern toplumun ürettiği risklerin (obezite, stres, pandemi, yaşlılık) yönetiminde sporun, bireylerin kendi biyografilerini ve bedenlerini korumak için başvurdukları bir "refleksif proje" haline geldiğini göstermektedir.

Devletler (yapı), bireylerin (ajans) bu risklerle baş edebilmesi için gerekli olan "yapısal kolaylaştırıcıları" (bisiklet yolları, yürünebilir kentler, aktif parklar) sunmakla yükümlü kılınmıştır. İspanya ve İtalya örneklerinde, kent planlamasının "aktif yaşam" odaklı dönüştürülmesi, bireylerin gündelik yaşam rutinlerini (ajans) değiştirerek kentsel yapıyı yeniden üretmelerine olanak tanımaktadır.

Giddens'in "ontolojik güvenlik" kavramı bağlamında, Çin ve Türkiye gibi hızlı kentleşen ülkelerin planlarında spor, bireylerin modern kent yaşamının getirdiği belirsizlik ve stresle baş etme mekanizması olarak konumlandırılmıştır. Bireyler, devletin sunduğu imkanları kullanarak, "hareketsizlik" riskine karşı kendi bedenlerini disipline etmekte ve böylece hem kendi sağlıklarını korumakta hem de "sağlıklı toplum" yapısını yeniden üretmektedirler.

3.5. Kurumsal Melezleşme ve Politika Entegrasyonu (Yeni Kurumsalcılık Perspektifi)

Yeni kurumsalcı yaklaşımın "izomorfizm" (benzerleşme) ve "kurumsal sınırların aşınması" tezleri (DiMaggio ve Powell, 1983), sekiz ülkenin tamamında en belirgin bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporun artık tek başına, otonom bir bakanlık veya kurum tarafından yönetilen izole bir alan olmadığı Sağlık, Eğitim, Turizm, Çevre ve Yerel Yönetim politikalarıyla iç içe geçerek "melez bir kurumsal alan" (institutional hybridity) oluşturduğu tespit edilmiştir.

İtalya ve İspanya planlarında sporun, turizm ve kültürel miras yönetimiyle birleşerek bir "ekonomik kalkınma kümesi" oluşturduğu görülmektedir. Almanya'da ise spor kulüpleri ile sağlık sigortası sisteminin entegre çalışması, sporun kurumsal sınırlarının sağlık alanına doğru genişlediğini göstermektedir. Türkiye'de Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler arasındaki protokollerin kalkınma planına girmesi, sporun çok paydaşlı bir yönetim modeline evrildiğini kanıtlar.

Bu durum, sporun devlet nezdindeki meşruiyet kaynağının değiştiğini gösterir. Spor artık sadece "madalya kazanmak" için değil sağlık bütçesini dengelemek, turizmi canlandırmak ve eğitimi desteklemek gibi rasyonelleştirilmiş kurumsal mitler (rationalized myths) üzerinden meşruiyet kazanmaktadır. Ülkelerin birbirinden farklı siyasi rejimlere sahip olmalarına rağmen benzer "Aktif Yaşam Stratejileri" geliştirmeleri, küresel bir kurumsal izomorfizmin (eşbiçimlilik) en net göstergesidir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, sekiz ülkenin kalkınma planları ve strateji belgeleri üzerinden sporun değişen toplumsal konumunu sosyolojik bir perspektifle analiz etmiştir. Elde edilen bulgular, sporun 21. yüzyılda yalnızca

bir boş zaman aktivitesi veya performans alanı olmaktan çıkıp, devletlerin nüfus yönetimi, kamu sağlığı, toplumsal istikrar ve uluslararası prestij hedeflerine hizmet eden stratejik bir "biyopolitik yönetim teknolojisine" (biopolitical technology of governance) dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

4.1. Küresel Eğilimler ve Kuramsal Sentez

Araştırmanın en çarpıcı sonucu, farklı siyasal rejimlere (örneğin Çin ve ABD) ve refah devleti modellerine (örneğin Almanya ve İngiltere) sahip ülkelerin, spor politikalarında şaşırtıcı bir benzerleşme (kurumsal izomorfizm) sergilemesidir. Yeni kurumsalcılık kuramının öngördüğü bu durum, WHO, OECD ve UNESCO gibi uluslararası örgütlerin belirlediği "aktif yaşam normlarının", ulusal kalkınma planları aracılığıyla küresel bir reçeteye dönüştüğünü göstermektedir. Devletler, artan sağlık maliyetleri ve yaşlanan nüfus krizine karşı sporu, Parsonsçı anlamda "sistemin bakım ve onarımını" sağlayan en düşük maliyetli ve meşru araç olarak görmektedir.

Ancak bu "fonksiyonel" bakış açısı, çatışma kuramının işaret ettiği sınıfsal çelişkileri tam olarak çözememektedir. Bulgular, kalkınma planlarının "Herkes İçin Spor" söylemine yaslanmasına rağmen, sporun neoliberal politikalar ekseninde bireysel bir sorumluluk alanına indirgendiğini göstermektedir. Giddens'in "risk toplumu" kavramıyla örtüşen bu tabloda devletler, obezite veya kronik hastalık risklerini yönetme sorumluluğunu bireyin "refleksif tercihlerine" (yürümek, bisiklete binmek, aktif olmak) bırakmaktadır. Bu durum, Bourdieu'nun "bedensel sermaye"ye erişimdeki eşitsizlikler tezini doğrular nitelikte, alt gelir grupları için yapısal engellerin varlığını sürdürdüğünü, planların ise bu eşitsizliği ancak kısmen telafi edebildiğini ortaya koymaktadır.

Sembolik etkileşimcilik perspektifinden bakıldığında ise sporun, özellikle gençlik ve göçmen politikalarında bir "yumuşak güç" ve anlam üretim alanı olarak işlevselleştirildiği görülmüştür. Devletler, sporu yalnızca fiziksel sağlık için değil, ulusal kimliğin inşası, sosyal uyum (social cohesion) ve "ideal vatandaş" tipolojisinin yaratılması (disiplinli, sağlıklı, uyumlu) için bir sosyalleşme aracı olarak kullanmaktadır.

4.2. Sporun Yeni Tanımı: "Sosyal Sürdürülebilirliğin Kaldırıcı"

Analiz edilen sekiz ülkenin verileri ışığında, sporun modern kalkınma planlarındaki tanımı yeniden kavramsallaştırılabilir. Spor artık izole bir sektör değil sağlık, eğitim, kentleşme ve sosyal hizmetler alanlarını yatay kesen "melez bir politika alanıdır". İtalya ve İspanya'da turizmle, Almanya'da sağlık sigortasıyla, Çin'de ulusal güvenlikle, Türkiye'de ise gençlik ve değerler eğitimiyle bütünleşmesi, bu melezleşmenin en somut kanıtıdır.

Bu dönüşüm, sporun "elitist performans" odaklı yaklaşımından, "toplumsal refah ve kapsayıcılık" odaklı yaklaşımına doğru evrildiğini kanıtlamaktadır. Artık bir ülkenin spor başarısı sadece olimpiyat madalyalarıyla değil, halkın fiziksel aktivite oranı, parkların erişilebilirliği ve sporun yarattığı sosyal sermaye ile ölçülmektedir.

Araştırmanın bulguları ışığında, politika yapıcılar ve uygulayıcılar için şu öneriler geliştirilebilir:

Söylemden Eyleme Geçiş: Kalkınma planlarındaki "kapsayıcılık" söyleminin hayata geçebilmesi için, dezavantajlı bölgelere yönelik pozitif ayrımcılık içeren spor yatırımlarına öncelik verilmelidir (Çatışma

Kuramı temelli öneri).

Sektörler Arası Entegrasyon: Sporun sadece Spor Bakanlıkları tarafından değil; Sağlık, Şehircilik ve Ulaştırma Bakanlıkları ile koordineli yönetilen bir "Halk Sağlığı ve Kent Politikası" olarak kurgulanması gerekmektedir (Yeni Kurumsalcılık temelli öneri).

Yerelleşme ve Katılım: Tepeden inme planlar yerine, bireylerin yerel ihtiyaçlarına ve kültürel anlam dünyalarına hitap eden (etkileşimci yaklaşım), mahalle odaklı ve düşük maliyetli spor modelleri geliştirilmelidir.

Sonuç olarak bu çalışma sporun modern devletlerin elinde, toplumun hem bedenini hem de ruhunu şekillendiren, eşitsizliklerle mücadele eden ve küresel risklere yanıt üreten en stratejik sosyal politika araçlarından biri haline geldiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/qj0902027>
- Brady, H. E., & Collier, D. (2010). *Rethinking social inquiry: Diverse tools, shared standards*. Rowman & Littlefield.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bundesregierung. (2020). *Bewegungsoffensive: Aktionsprogramm für mehr Bewegung und Gesundheit in Deutschland*. Berlin.
- Coakley, J. (2021). *Sports in Society: Issues and Controversies*. McGraw-Hill Education.
- CONI. (2019). *Piano Nazionale dello Sport*. Roma.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). "The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields". *American Sociological Review*, 48(2), 147–160. <https://doi.org/10.2307/2095101>
- European Commission. (2021).
- EU Work Plan for Sport (2021-2024). Brussels.
- Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 80–92. <https://doi.org/10.1177/160940690600500107>
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press.
- Giulianotti, R. (2015). *Sport: A Critical Sociology*. Polity.
- Ministerio de Cultura y Deporte. (2020). *Estrategia del Deporte Español 2020–2030*.
- OECD. (2020). *Local Development and Job Creation: The Social Impact of Sport*. Paris: OECD Publishing.
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation

research. Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research, 42(5), 533–544. <https://doi.org/10.1007/s10488-013-0528-y>

Schwandt, T. A. (2014). The Sage dictionary of qualitative inquiry (4th ed.). Sage.

Scott, J. (1990). A matter of record: Documentary sources in social research. Polity Press.

State Council of China. (2016). “Healthy China 2030” Planning Outline. Beijing.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024–2028).

UK Government. (2015). Sporting Future: A New Strategy for an Active Nation. London: Cabinet Office.

UNDP. (2022). Human Development Report 2021/2022: Uncertain Times, Unsettled Lives. New York.

UNESCO. (2017). Kazan Action Plan (MINEPS VI). Paris: UNESCO.

US Department of Health and Human Services. (2018). Physical Activity Guidelines for Americans (2nd edition). Washington, DC.

US Department of Health and Human Services. (2021). Physical Activity Guidelines for Americans (2nd ed.).

WHO. (2018). Global Action Plan on Physical Activity 2018–2030: More Active People for a Healthier World. Geneva.

WHO. (2022). Global Status Report on Physical Activity 2022. Geneva.

Yin, R. K. (2014). Case study research: Design and methods (5th ed.). Sage.